

Kritik mot Polismyndigheten i Skåne, polisområde Nordvästra Skåne, för långsam handläggning av kriminal- och trafikärenden

Initiativen

I maj 2007 genomförde jag en inspektion vid Polismyndigheten i Skåne. Vid inspektionen granskades bl.a. kriminalärenden vid närpolisområde Helsingborg och vid kriminalsektionen i polisområde Nordvästra Skåne samt trafikärenden vid polisområdet. När det gällde granskningen av ärendenas handläggningstid inriktades denna främst på ärenden där inga synbara utredningsåtgärder hade vidtagits under minst nio månaders tid.

Vid granskningen uppmärksammades 33 kriminalärenden vid närpolisområde Helsingborg och 25 trafikärenden vid polisområdet i vilka handläggningstiden kunde ifrågasättas, se punkterna 6.2.1 och 6.4.1 i JO:s protokoll från inspektionen (dnr 2045-2007). – Vid kriminalsektionen uppmärksammades sammanlagt 49 ärenden, varav 40 ärenden vid specialroteln, 2 ärenden vid kriminaljouren och 7 barnpornografibrottsärenden, i vilka handläggningstiden kunde ifrågasättas, se punkterna 6.1.2 - 6.1.4 i nyss nämnda protokoll.

Jag beslutade att ta upp polismyndighetens handläggning av de aktuella ärendena till utredning i tre olika ärenden: JO:s ärende dnr 2933-2007 om handläggningen vid kriminalsektionen, dnr 2934-2007 om kriminalärendena vid närpolisområde Helsingborg och 2936-2007 om trafikärendena.

Utredning

Vid inspektionen inhämtades muntliga upplysningar från kriminalkommissarierna AA, BB och CC och inspektören DD (se punkterna 6.1.1, 6.2 och 6.4 i protokollet).

JO:s ärenden remitterades därefter till polismyndigheten för upplysningar och yttranden över

- orsaken till att kriminal- och trafikärendena hade legat lång tid utan att några åtgärder hade vidtagits i dem och
- vilka åtgärder myndigheten hade vidtagit eller skulle komma att vidta för att komma till rätta med de långa handläggningstiderna.

- Polismyndigheten (länspolismästaren EE) kom in med ett remissvar till vilket hade fogats ett yttrande från polismästaren FF, polisområde Nordvästra Skåne.

Kriminalsektionen (dnr 2933-2007)

FF lämnade först en redogörelse för handläggningen av de berörda ärendena och uppgav sedan bl.a. att polisområdet, mot bakgrund av vad omständigheterna medgett, inte finner skäl att anmärka mot handläggningstiderna i förhållande till de krav som gäller på skyndsamt handläggning.

Polismyndigheten anförde följande.

Ärenden vid specialroteln

Polismyndigheten kan inledningsvis konstatera att oaktat inga legala tidsfrister föreligger för aktuella ärenden är det oacceptabelt att till polisen ingivna brottsanmälningar får ligga obearbetade. Av 23 kap. 4 § rättegångsbalken följer därtill att en förundersökning skall bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Det kan vidare konstateras att oavsett vilka särskilda prioriteringar som görs måste alla utredningsärenden följas upp och prioriteras utifrån de regler, förutsättningar och omständigheter som gäller i det enskilda fallet. I annat fall kan knappast utredningsverksamheten bedrivas effektivt och inte heller kraven i 23 kap. 4 § rättegångsbalken upprätthållas och knappast inte heller övriga krav som ställs på handläggningen, t.ex. avseende ungdomsbrott.

Dessa slutsatser har polismyndigheten framfört i ett antal granskningsärenden som polismyndigheten låtit genomföra och som spridits till de olika huvudenheterna, däribland Polisområde Nordvästra Skåne.

Polismyndigheten delar således inte polisområdets bedömning att det inte finns skäl att anmärka mot handläggningstiden i de aktuella ärendena i förhållande till de krav som följer av rättegångsbalken.

Ärenden vid kriminaljouren

Till skillnad från polisområdet anser polismyndigheten att det finns skäl att anmärka mot handläggningstiden i de aktuella ärendena i förhållande till de krav som följer av rättegångsbalken.

Barnpornografibrott

Även om handläggningstiderna självfallet måste bedömas som oacceptabelt långa har polismyndigheten och polisområdet haft svårt att påverka handläggningstiderna i de nu aktuella ärendena.

Barnpornografiska brott är IT-relaterade. Utredningsförfarandet vid dessa brottsutredningar var vid tiden för de av JO nu granskade ärendena att efter beslag av datorer ankom det på polismyndigheten att via IT-forensisk undersökning ta fram det material som kunde vara brottsligt. Det ankom vidare på polismyndigheten att grovgranska materialet och därefter sända det till Rikskriminalpolisen (RKP) för fingranskning. RKP var överbelagda med arbete varför handläggningstiden där var oacceptabelt lång.

Polismyndigheten påtalade bristerna och uppgav sig, tillsammans med övriga polismyndigheter inom samverkansområdet, vara villiga att bidra ekonomiskt till en utökad verksamhet vid RKP. Rikspolisstyrelsen beslutade i stället i september 2006 att ansvaret för all granskning av bildmaterial vid barnpornografibrott skulle överlämnas till polismyndigheterna. Den nya ordningen infördes den 1 januari 2007.

Sistnämnda beslut har nödvändiggjort utbildning av s.k. fingranskare. Då utbildningen är central och med få platser (15 per utbildningsomgång), hem-

ställde polismyndigheten att en utbildningsomgång skulle förläggas till Skåne. Vid utgången av år 2007 kommer 15 granskare att vara utbildade, vilket kommer att täcka myndighetens behov.

Polismyndigheten har även utrett myndighetens framtida hantering av barnpornografibrott. Förslag till en delvis ny hantering redovisades i början av sommaren 2007. Parallellt med denna utredning lät myndigheten genomföra en inventering av vilken samlad resurs som finns att tillgå vid myndighetens samtliga huvudenheter och bedöma behovet av IT-forensisk kompetens. Översynen har resulterat i en extern rekrytering av IT-forensiker. Tio personer kommer att anställas under september månad 2007.

Närpolisområde Helsingborg (dnr2934-2007)

FF lämnade först en redogörelse för handläggningen av de berörda ärendena och uppgav därefter bl.a. följande.

Under slutet av år 2006 hade närpolisområde Helsingborg ett mycket besvärligt balansläge med knappt 800 ärenden. Insatsplan utformades innebärande att ärendeflödet i princip skulle upphöra till Helsingborg under tiden januari - april år 2007 med undantag för ungdomsärenden. Som mål angavs att alla ärenden inklusive förtursärenden från år 2006 och äldre i princip skulle vara avslutade senast den 30 april 2007. Polisområdets samlade utredningsresurs var Helsingborg behjälpliga och ett stort antal ärenden avslutades under insatsen. Balansen nedbringades till strax under 400 ärenden.

Ett flertal avarbetningsinsatser har genomförts sedan år 2005 samtidigt som analys av ärendeflödet utförts genom utredningsöversynen som var klar under år 2006. Utredningsöversynen har resulterat i det s.k. akutspåret som handläggs inom kriminaljouren. Akutspåret har som mål att minska antalet överlämnanden till närpolisområdena och i denna målsättning har närpolisområde Helsingborg prioriterats bland annat på grund av sin stora balans och den underbemanning som rätt och som fortfarande råder på utredarsidan inom närpolisområde Helsingborg.

Sedan 18 månader tillbaka har närpolisområde Helsingborg haft en omfattande personalomsättning. Tio stycken utredare har lämnat enheten och tolv stycken har tillkommit. De utredare som har lämnat enheten har varit erfarna, men sökt sig till andra enheter eller pensionerats. De utredare som tillkommit är, med ett undantag, från yttre polisiär verksamhet med liten eller ingen utredningsvana. Det är tidskrävande att lära upp utredare och det har påverkat handläggningstiden.

Närpolisområde Helsingborg ansvarar för ärenden med häktade, besöksförbud, ungdomsärenden och utredningar som beräknas att ta mer än 30 dagar i anspråk att utreda. Ärendena prioriteras i ovan nämnd ordning.

Som förklaring till handläggningstiden måste inflödet under samma tidsperiod beaktas. Andra ärenden som kommit in under perioden kan ha ansetts vara av högre prioritet. Närpolisområdet har även tilldelats grova brott och spaningsärenden när det inte har funnits möjlighet att utreda ärendet på andra enheter.

Närpolisområde Helsingborg har i förhållande till områdets belastning inte haft samma bemanning jämfört med övriga närpolisområden. Av olika anledningar har resurser till närpolisområde Helsingborg endast kunnat tillsättas i begränsad omfattning. I takt med att antalet nyutbildade poliser ökar har ytterligare personal tillkommit till närpolisområde Helsingborg, vilket påverkat handläggningstiden.

Trots redovisade omständigheter finner polisområdet att handläggningstiden synes väl lång med hänsyn till skyndsamhetskravet.

Polismyndigheten anförde bl.a. följande.

Polismyndigheten delar polisområdets uppfattning att handläggningstiden är för lång.

Vid närpolisområdet genomfördes under januari - april 2007 en avarbetningsinsats med stöd av resurser från hela polisområdet. Målsättningen var att alla ärenden från år 2006 och äldre skulle vara avslutade senast den 30 april 2007. Under insatstiden tillfördes närpolisområdet inga andra ärenden än ungdomsärenden.

Myndighetsledningen informerades om den planerade insatsen och efter att densamma avslutats meddelades att denna varit framgångsrik och att utredningsbalansen hade minskat avsevärt.

Polismyndigheten finner det anmärkningsvärt – med tanke på avarbetningsinsatsen och vad myndigheten vid ett antal tillfällen påtalat – att det fortfarande finns ärenden kvar vid närpolisområdet där man inte vidtagit några utredningsåtgärder.

Trafikärendena (dnr 2936-2007)

FF lämnade först en redogörelse för handläggningen av de berörda ärendena och uppgav därefter följande.

Problemen med trafikärendena som omfattades av JO:s inspektion hänför sig till närpolisområde Landskrona. De utredningar som har skickats dit har inte handlagts inom erforderlig tid. Anledningen härtill är bristande utredningsresurser och långtidssjukskriven personal.

Problemet är åtgärdat genom att ifrågavarande trafikärenden har centraliserats till trafikenheten i Helsingborg. Samtliga utredningar kommer att ske härifrån.

Polisområdet finner att handläggningstiden synes väl lång med hänsyn till skyndsamhetskravet.

Polismyndigheten anförde följande.

Polismyndigheten kan endast konstatera att vad som framkommit i fråga om rutiner och handläggningstider vid JO:s inspektion inte är acceptabelt. Den av polisområdet framförda förklaringen, bristande utredningsresurs och långtidssjukskriven personal, kan inte accepteras från polismyndighetens sida utan visar snarare på brister i ledning och styrning av utredningsverksamheten.

Polismyndigheten kommer genom egenkontroller och resultatuppföljning att följa de åtgärder som nu vidtas från polisrådets sida i syfte att komma till rätta med problemen.

— — —

Polismyndigheten gjorde därefter en sammanfattande bedömning enligt följande.

Polismyndigheten ser allvarligt på de av JO påtalade bristerna vid Polisområde Nordvästra Skåne och då särskilt vad gäller utredningsverksamheten.

Att åsidosätta skyndsamhetskravet vid bedrivande av en förundersökning och då särskilt de lagstadgade tidsfristerna i förundersökningskungörelsen och lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare är inte acceptabelt med de motiveringar som framförs i polisrådets redogörelse (beträffande ungdoms-ärenden, se JO dnr 2935-2007; JO:s anm.).

Som tidigare nämnts i detta yttrande är det förhållande att det råder brist på personal eller att andra uppgifter bedöms viktigare och därmed prioriteras inte är godtagbara skäl att överskrida tidsfristerna.

Det ankommer på den närmaste arbetsledaren/rotel- eller enhetschef att följa upp och prioritera utifrån de regler, förutsättningar och omständigheter som gäller i det enskilda fallet.

Om det av något skäl, t.ex. brist på utredningspersonal, uppstår problem med att klara lagstadgade tidsfrister eller av myndigheten gjorda prioriteringar vid en enhet, ankommer det på enhetschefen att anmäla förhållandet till polisrådets process-ägare för ämnesområdet utredning och lagföring, dvs. chefen för polisrådets

kriminalsektion. Kan denne inte genom att flytta resurser inom sitt ansvarsområde avhjälpa den uppkomna situationen ankommer det på honom eller henne att anmäla förhållandet till områdeschefen. Det synes oklart om så har skett i Polisområde Nordvästra Skåne.

Kan områdeschefen i sin tur inte lösa situationen med egna resurser, ankommer det på denne att via myndighetens processägare, taktisk ledare B, anmäla förhållandet till länspolismästaren. Någon sådan anmälan har inte gjorts.

Polismyndigheten har i tiden efter JO:s inspektion vidtagit personalförändringar vid polisområdet. Polismyndigheten kommer även, som tidigare anförts, genom egenkontroller och resultatuppföljningar att följa upp polisområdets arbete med att komma till rätta med de brister som uppdagats.

Bedömning

Under senare år har JO i ett stort antal ärenden kritiserat polisen för långa handläggningstider i den brottsutredande verksamheten, framförallt i förundersökningar om s.k. vardagsbrott. Till följd härav har JO i olika sammanhang haft anledning att fästa statsmakternas uppmärksamhet på de brister i bl.a. polisens arbete som iakttagits i samband med inspektioner och klagomålsärenden (se t.ex. JO 2002/03 s. 98 och 2004/05 s. 16). Så sent som den 23 juni 2008 fick jag återigen anledning att påtala detta förhållande för statsmakterna, se JO:s beslut i ärende dnr 2672-2008 om oacceptabelt långa handläggningstider hos åklagare och polis (beslutet finns tillgängligt på JO:s hemsida www.jo.se). I det sistnämnda beslutet anförde jag bl.a. följande.

Jag har under de drygt fyra år som gått sedan jag tillträdde som chefsjustitieombudsman hanterat en mängd klagomål mot polis och åklagare. Vidare har jag genomfört ett antal inspektioner vid polismyndigheter och åklagarkammare. Det som därvid framkommit har i ett stort antal ärenden föranlett mig att konstatera att den brottsutredande verksamheten uppvisar allvarliga brister och att handläggningstiderna i åtskilliga fall inte står i överensstämmelse med de krav på skyndsamhet som gäller. – – – Den utdragna handläggningen brukar regelmässigt anges bero på bristande resurser och ett ansträngt arbetsläge hos såväl polismyndigheterna som Åklagarmyndigheten. Jag har naturligtvis inte haft anledning att betvivla att så kan vara fallet. Men mitt intryck är att även personliga tillkortakommanden, bristande kompetens och utbildning hos utredningspersonal, svårigheter att rekrytera nya medarbetare vid uppkomna vakanser, felprioriteringar och bristande ledning från chefers sida i vissa fall bidragit till oförmågan att snabbt och effektivt utreda brott.

Också vid den nu aktuella inspektionen framkom brister i utredningsverksamheten vad gäller handläggningstiderna. Jag kunde vid inspektionen konstatera att i ett stort antal kriminal- och trafikärenden hade inga synbara utredningsåtgärder vidtagits under minst nio månaders tid. Som förklaring till detta har i huvudsak hänvisats till bristande resurser, prioriteringsfrågor och sjukskrivningar samt beträffande barnpornografiärendena bristande tekniska resurser och lång handläggningstid hos Rikskriminalpolisen. Det har upplysts att sedan januari 2007 ansvarar polismyndigheterna själva i stället för Rikskriminalen för granskningen av bildmaterial vid barnpornografibrott.

Som framgått är de uppmärksammade bristerna vid polisområde Nordvästra Skåne dessvärre vanligt förekommande, och jag är alltså mycket väl medveten om att polisens arbetssituation är ansträngd. Oavsett detta kan jag, i likhet med polis-

myndigheten, konstatera att handläggningen av de aktuella kriminal- och trafikärendena självfallet inte uppfyller det skyndsamhetskrav som läggs fast i 23 kap. 4 § rättegångsbalken. En sådan utdragen handläggning, som det nu i ett stort antal ärenden varit frågan om, är helt oacceptabel. Jag vill dock framhålla att myndigheten naturligtvis inte kan lastas för ansvaret för den tid som berörda barnpornografiärenden legat för utredning hos Rikskriminalpolisen.

Som jag flera gånger tidigare har betonat är det av grundläggande betydelse såväl för allmänhetens förtroende för polisen som för kvaliteten på brottsutredningar att anmälda brott utreds inom rimlig tid. – En väl fungerande utredningsverksamhet har en betydande brottsförebyggande effekt och den bidrar därmed till tryggheten i samhället. Att anmälda brott utreds på ett kompetent sätt inom rimlig tid är vidare en förutsättning för att målsägandenas intressen skall kunna tillvaratas. När det gäller allmänhetens förtroende för polisen är det så, att många människor får sin första kontakt med polisen i samband med att de utsätts för brott, t.ex. en misshandel eller ett bostads- eller bilinbrott. Det sätt på vilket en brottsanmälan handläggs blir ofta bestämmande för anmälares fortsatta syn på polisen och rättssamhället. Det ligger även i en för brott utpekad persons intresse att polisens handläggning inte drar ut på tiden. Det är därför av största vikt att utredningsverksamheten ges tillräckliga resurser och att de enheter inom polisväsendet som sysslar med brottsutredning är organiserade på ett ändamålsenligt sätt. Av avgörande betydelse för möjligheterna att bedriva en effektiv och rättssäker verksamhet är vidare att den personal som arbetar med brottsutredning har den utbildning och kompetens i övrigt som uppgiften kräver (JO 2002/03 s. 98). Jag vill också framhålla det angelägna i att fungerande rutiner finns för bevakning och kontroll av ärendena.

Slutligen kan jag notera att polismyndigheten har vidtagit flera åtgärder, t.ex. personalförändringar, omorganisation, egenkontroller och resultatuppföljningar, för att komma till rätta med de brister som uppmärksammades vid inspektionen. Jag utgår från att redan vidtagna och eventuellt ytterligare planerade åtgärder kommer att medföra att utredningsverksamheten framdeles bedrivs på ett effektivt och rättssäkert sätt.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att polismyndigheten förtjänar kritik för handläggningen av de aktuella ärendena. Jag har denna dag i ett annat ärende också riktat allvarlig kritik mot polismyndigheten för långsam handläggning av ärenden där den misstänkte och/eller målsäganden varit under 18 år, se JO:s dnr 2935-2007.

Ärendet avslutas.